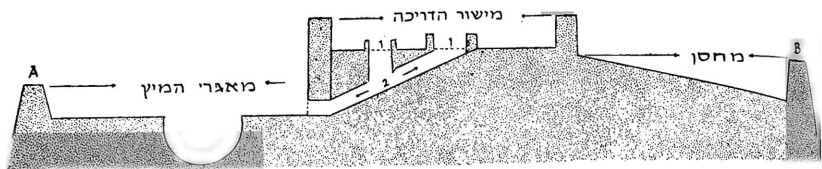

קורס־שדה של המחלקה לגיאוגרפיה באזור צפת

1. פתחים במישור הדריכה 2. תעלה מוליכה את המיץ ממישור הדריכה למואגרי המיץ

התך דרך הגת הגדולה בחלקה הצפוני של שבטה

שורטט ע"י י. קידר

שקע, המאפשר את נקויו של הבור מכל שארית. בורות־אגירה למיץ הענבים היו מקורים, כנראה, על־ידי תקרה, שנשענה על גבי קשתות אבן ;
 ד. קירות, המקיפים את המבנה כולו ומלכדים את חלקיו בבניין אחד. מתקן דומה, המשמש היום כגת בהרי הלבנון (ראל לוח י"ד, 5), מורכב אף הוא מהחלקים הבאים : (1) מישור דריכה ; (2) בורות־אגירה למיץ ענבים. מתוך השוואה ניתן לעמוד על תפקידם של המתקנים בשבטה.

2. נמצאו שני מתקנים — האחד לרגלי העיירה עבדת, והשני — בחלקו הדרומי של האקרופוליס בעיירה (ראה לוח י"ד), שעדיין לא נתברר תפקידם. באנגליה (ראה לוח י"ד, 2) נמצא מתקן דומה מהתקופה הביזנטית, ששימש לייבושם של גרעיני תבואה. אין להניח, שהמתקן בעבדת שימש לצורך זה ;

3. מתקן דומה לשכב של ריחיים נמצא סמוך לעיר שבטה (ראה לוח י"ד, 3) ;

4. בתוך העיר שבטה (ראה לוח י"ד, 4) נמצא מתקן, ששימש, כנראה כגת ביתית קלה ומטלטלת.

י. קידר

קורס־שדה של המחלקה לגיאוגרפיה באזור צפת

לשם הקניית שיטות בעבודת־השדה, שהיא אבן־הפינה של כל מחקר גיאוגרפי, ערכה השנה המחלקה לגיאוגרפיה של האוניברסיטה העברית מחנה לימודי באזור צפת. במחנה, שנערך בניסן תשי"ט, השתתפו 11 תלמידי מ"א, שביצעו את משימות המחקר, בהדרכתם של מורי המחלקה. שטח המחנה מסביב לעיר צפת הגיע ל־150 קמ"ר בקירוב. גבולות השטח הנחקר היו : בצפון — נחל דישון ; במערב — הכביש של הגבול הצפוני עד לצומת סאסא ומשם לאורך כביש עכו—צפת עד לכפר שמאי ; בדרום — המורד הדרומי של גוש הרי צפת ; ובמזרח — כביש טבריה—מטולה. המשתתפים במחנה התחלקו לצוותות, בהתאם לנושאי ההתמחות של התלמידים, שהוקדשו : למורפולוגיה, לפיטוגיאוגרפיה, לאנתרופוגיאוגרפיה, לגיאוגרפיה כלכלית ולגיאוגרפיה עירונית.

הצוות למורפולוגיה עסק בשלושה עניינים עיקריים : א. בגילוי שלוש טראסות־נחל

ברורות באפיק של נחל דיִשון וחצור ; ב. בבדיקת פני־השטח הארוזיביים, שהם אפייניים לשטחים רמתיים ניכרים באזור המחנה ובחקירת קשריהם עם הרמות הבולטות של האזור ; ג. בגילוי תופעות קרסטיות רבות ומפותחות בעיקר באזור מירון—ספסופה, מצפון ומדרום לכביש צפת—מירון. בשלב של עיבוד החומר תערך בדיקת הקורלאציה בין טראסות הנחלים ובין בסיס הארוזיה של ימת החולה הקדומה וכן ייבדק המתאם הטופוגרפי בין הרמות הבולטות והארוזיביות.

הצוות לפיטוגיאוגרפיה עסק בשני נושאים עיקריים : א. במיפוי הקרקעות של שטח המחנה ; ב. במיפוי הצמחייה הטבעית של האזור. בזמן המיפוי של הקרקעות נבדקו הקשרים בין הליתולוגיה לסוגי הקרקעות, בעיקר מתוך תשומת־לב להיווצרותה של קרקע הרנדזינה והטרה־רוסה. במקומות שונים נערכה בדיקה של עומק הקרקע ושל מידת אבניתה לשם השוואתה הבקרתית עם המפות של "סקר הקרקעות", שנערך על־ידי משרד החקלאות. סקר הצמחייה הטבעית התרכז בעיקרו במיפויים של שרידי החורש הטבעי, ובבדיקת הסיבות הליתולוגיות והאקלימיות למיקומו ולהישמרותו. שטח המחנה מצטיין בגיוון רב של יישובים. הוא כולל מושבי־עולים וקייבוצים יהודיים, כפרים ערביים־מוסלמיים, ואף כפר צ'רקסי אחד. גיוון זה איפשר לצוות לאנתרופוגיאוגרפיה לערוך מחקר־שווה על היישובים הכפריים לסוגיהם השונים. כן נבדק ביסודיות המבנה החברתי והמקצועי של כל אחד מיישובי האזור. ביישובים היהודיים התרכזו המחקר בעיקר בבעיות ההיקלטות החקלאית של העולים החדשים וכן בבחינת ההשפעה של הומוגניות המתיישבים על מידת השתרשותם במקום, ואילו בכפרים הערביים נבדקו מבנה החמולות ושיטת החלוקה של הקרקעות בין בני הכפר. שתי משימות עיקריות עמדו בפני הצוות לגיאוגרפיה כלכלית : א. הכנת מפות מפורטות של שימושי הקרקע בימינו ובתקופת המנדט הבריטי ; ב. ניתוח הבסיס הגיאוגרפי־כלכלי של יישובי האזור. המפה של שימושי הקרקע בתקופת המנדט הוכנה בעיקר לפי "מפות פיסקליות", בקנה מידה 1:10.000, שהותקנו בשנות השלושים, ואילו המפה של שימושי הקרקע בימינו הוכנה על־יסוד מיפוי־שדה מפורט, מתוך הסתייעות בתצלומי אוויר מעודכנים. לשם עריכת הניתוח הגיאוגרפי־כלכלי ריכזו הצוות נתוני ייצור ושיווק ביישובים השונים. עיבודם של נתונים אלה יעמיד לרשותנו מסקנות חשובות לגבי הבסיס הכלכלי של תכנון משק־ההר בארץ. הצוות לגיאוגרפיה עירונית עסק בסקר מפורט של העיר צפת. סקר זה בוצע על־ידי מפקד של בנייני העיר לשם הכנת מפה של התפתחות העיר, מצב הבניינים בה והמבנה הפונקציונלי שלה. כן נבדקה התחלקות האוכלוסייה לפי "יחידות שכנות" ולפי צביונה הכלכלי והעדתי. תשומת־לב מיוחדת הוקדשה לחקירת ענף הקייט, המהווה את הבסיס הכלכלי החשוב ביותר של העיר, וכן לסקר על התפתחותן של התעשייה והמלאכה בה. בשעת עיבוד הסקר תערך בדיקה בעניין מידת ההתאמה בין התכניות לפיתוח העיר לבין נתונייה הגיאוגרפיים.

תוצאות הסקרים תתפרסמנה בחוברת מיוחדת, שתוקדש לגיאוגרפיה האזורית של